

Luba Šajdová

**Svetlo tropického slnka
K nedežitým 90. narodeninám Josefa Vágnera
(1928 – 2000)**

Prof. Josef Vágner, zakladateľ Safari vo Dvore Králové, svetoznámy ochranca vymierajúcich druhov zvierat, spoluzakladateľ slovenských zoológických záhrad, spisovateľ, ktorého kníh sa predalo viac ako jeden a pol milióna výtlačkov, dlhoročný spolupracovník Slovenského rozhlasu, veľký priateľ a úprimný obdivovateľ Slovákov. Skromný a pokorný pútnik.

Keď som sa s ním stretla po prvý raz, zostupoval po schodoch. Opálený, pevný a pružný svalnatý muž, usmievajúc sa celou svojou bytosťou. Pôsobil vyrovnané a sebaisto, pohyboval sa mäkko a plavne. Akoby sa práve vynoril z buša.

Keď sa po rokoch zjavila doráňaná a krehká postava éterickej bytosti Josefa Vágnera, človeka zalialo svetlo, zadúšajúca žiara, z ktorej sálalo teplo tropického slnka. To svetlo a teplo obaľovalo a stávali sme sa pri ňom mimovoľne lepšími.

Muž buša rozprával, tak ako žil. Zapálene, očarujúco a s láskou. Razom sme sa spolu s ním túlili po zaprášených chodníkoch, ktorých nespornými majiteľmi boli slony, vodil nás po rozľahlých pláňach, kadiaľ uháňali ľahkonohé antilopy a kde kraľovali vzácne nosorožce.

Rozprával, opisoval, vysvetľoval... a žiaril!

■

„Mám rád zvieratá, okrem iného aj preto, že zvieratá neklamú, nekradnú, neohovárajú a nezávidia, zvieratá sa nikomu neklaňajú, sú prosté a opravdivé a nikdy si nestážujú na ťažký osud. Zvieratám nikdy nesplatíme, čo sme im dlžní, nikdy.“

LUBA ŠAJDOVÁ: Pán profesor, ako ochranca vymierajúcich druhov zvierat ste pracovali v Ugande, Keni, Tanzánii, Zambii, Kamerune, v Juhoafrickej re-

publike a v Namíbii, odkiaľ ste do Československa dovezli obrovské množstvo ohrozených zvierat. Vo Dvore Kráľové ste založil v roku 1965 zoologickú záhradu – Safari park. Vtedy to bolo jediné safari v bývalom východnom bloku.

JOSEF VÁGNER: Áno, za desať rokov sme dovezli do našich záhrad k nám, na Slovensko i do Európy, 1 964 zvierat. Bolo to nepredstaviteľne náročné. Žirafy, slony, nosorožce a iné zvieratá sme transportovali autami, lietadlami, loďami znútra Afriky až do Dvora Kráľové. V rámci karantény, ktorá bola prísna – šesť mesiacov, sme mali straty 2,8 percenta. Nikto na svete nás neprekonal. Ani Angličania. Tí mali straty až 30 – 35 percent zvierat.

L. Š.: Pán Vágner, prečo ste to robili? Len aby ste mali vo Dvore Kráľové inú zoologickú záhradu ako inde široko-ďaleko v okolí? Veď mnohí vám zazlievali, že vlastne takisto „devastujete“ prírodu, keď tie zvieratá z Afriky sem dovážete...

J. V.: Poznám tie výhrady. Vysvetlím vám to tak, ako som to vysvetľoval svojmu spolupracovníkovi Bačuovi Patelovi, keď som sa chystal do jeho rodnej Indie.

Chcel som odtiaľ získať pôvodné levy indické, tigre biele, jelene bahenné, veľké nosorožce pancierové, kozorožce, zvieratá vysokohorských polôh a, samozrejme, aj vzácnu flóru. Nevymierajú totiž iba zvieratá, ale aj rastlinstvo mizne z našej planéty. Keď som mu rozprával, že chceme vybudovať exkluzívny areál, ktorý bude sústreďovať všetko, čo prispelo k existencii človeka na Zemi, počúval veľmi pozorne. Potom nečakane povedal: „Bude to vlastne trezor... vzácny trezor, ktorý ochráni hynúce druhy... a keď bude treba, siahnete do toho ‚sejfu‘.“ Môj indický priateľ to pochopil.

L. Š.: O svojej práci ste napísali 13 populárno-náučných a beletristických kníh. Na Slovensku si vás čitatelia pamätajú najmä prostredníctvom publikácií *Lev nie je kráľom zvierat*, *Safari pod Kilimandžárom* a *Lovecké príbehy a rozprávky z Afriky, Kimuri*. Nielen z týchto kníh, ale aj z vášho rozprávania viem, že vzťah k zvieratám máte mimoriadne citlivý a empatický. Vy ste sa často s nimi aj zhovárali.

J. V.: Priznám sa, že, keď sme chytili napríklad nosorožca, slona alebo žirafu, väčšinou to boli mláďatá, najväčšiu obavu som mal z toho ako sa náš vzťah bude vyvíjať. Zakaždým keď som šiel k ohradám, písal som na ne. Alebo som sa im prihovárал... Rozprával som im, čo mi prišlo na um, napríklad rozprávky.

Poviem vám príbeh o jednom mojom priateľovi nosorožcovi. Chytili sme ho pod Kilimandžárom a dali sme mu meno Ken. Bol malý, taký špunt ako päťročný chlapček – mal asi dvesto kíl. V tú noc, keď sme ho doviezli do ohrady, volal matku, asi takto: „Hmmm, hmmm, hmmm...“ Tak som vstal, šiel som si k ohrade sadnúť a zhováral som sa s ním. Rozprával som mu príbehy, rozprávky a on sa postupne utíšil. Potom som sa ho pokúsil pohladkať a on mi to dovolil. Rozprával som mu tak dlho, až zadriemal. Sotva som urobil niekoľko krokov, spustil znova. Vytiahol som teda rozkladaciu posteľ, rozprestrel si nad ňu moskytiéru, priviazal si ju k ohradám a ľahol si. Nosorožec sa upokojil a zaspal. Zrejme sa pri mne cítil bezpečne.

Po čase sme ho priviezli domov. Nosorožcov sme mali dosť a on bol najmenší, museli by sme dlho čakať, kým dospeje, preto som Keníka predal do zoo vo Vroclave, kde nosorožca veľmi potrebovali. Do Vroclavu som sa však tri roky nedostal.

A teraz si predstavte. Prišiel som tam a hovorím riaditeľovi zoo Antonimu Gucwińskému: „Antko, čo robí náš Ken?“

A on mi vraví: „Poď sa naňho pozrieť!“

Ken bol vo výbehu. Sedel tam ako psík, na zadku, pozeral sa do slnka a nikoho si nevšímal. Pri ňom sedela rovnako veľká samica. Opatrne som to v dobrom vetre obišiel, aby ma nezacítil, šiel som do pavilónu, tam, kde mal svoj koterec, a zavolať som naňho ako kedysi: „Ken, kuďa hapa!“

Takto swahilsky sme hovorili kvôli černochoch. Keď som teda zavolať „Keníček, poď sem!“, zrazu zmeravel, prudko zdvihol hlavu, zadíval sa smerom ku mne, nosorožce zle vidia, nemohol ma zbadáť, ale vyrazil ako blesk smerom k môjmu hlasu. Stále som naňho volal. Pribehol k ohrade, pomedzi tyče si prestrčil hlavu ako najviac mohol, položil si mi ju na plece, zavrel oči, sklopil uši, chvel sa na celom tele a ja som ho hladkal a rozprával mu rozprávky ako v časocho, keď bol malý...

Keník sedel ako socha, nehýbal sa a ja som si ukradomky utieral slzy... došlo ma, že na mňa nezabudol.

L. Š.: Treba povedať, že pri práci v tropickej Afrike a Ázii ste sa pri odchytotoch zvierat až šestnásťkrát zranili, dokonca štyri razy veľmi ťažko...

J. V.: Za všetko sa musí platiť. Ak niekto, napríklad, celý život hrá na husliach, väčšinou príde o sluch, ak niekto pracuje v kováčskej dielni, utľie si ruky, a ak niekto pracuje v Afrike, a dlho, tak si odtiaľ, samozrejme, niečo priniesie, najčastejšie tropickú polyartritídu. Prekonal som množstvo ťažkých malárií, muselo sa to teda v tých kostiach, kĺboch a v tkanivách nejako prejaviť...

Nuž ale niet sa čomu čudovať, keďže som mal šťastie a prežil som najmenej dva životy, tak ja som vlastne 140-ročný ded a na ten vek, musíte uznať, vyzieram výborne. (*Smiech.*)

L. Š.: Zo zaujímavej a namáhavej práce v trópoch, okrem vzácných zvierat a rastlín, ktoré ste sa usilovali uchovať pre ďalšie generácie, ste si priviezli aj lásku k blížnemu a obrovskú pokoru.

J. V.: Viete, nám chýba skromnosť, chýba nám schopnosť tešiť sa z kvapky rosy na tráve, z kvitnúcej lúky, radowať sa z vychádzajúceho slnka. A tá rovnica, ktorá sa dnes tak propaguje – moc plus peniaze plus sláva rovná sa šťastie –, podľa mňa skutočne neplatí! Ja by som bol skôr za pygmejskú rovnicu, kde sú šťastní, keď neprší a svieti na nich slniečko. Ak môžem, ja vám tú prostú modlitbičku kmeňa Pygmejov poviem:

*Ó, Veľký duch pralesa, ďakujem ti za to,
že mám oči, ktorými môžem vidieť,
jasnejšie a krajšie ako diamanty,
že mám ústa, ktorými môžem jesť a smiať sa,
že mám kus strechy nad hlavou
a priateľov, ktorých môžem milovať.
Veľký duch pralesa,
som šťastný, spokojný a mám všetkého dost.
Amen!*

L. Š.: Neustále zdôrazňujete, že človek je právoplatnou súčasťou obrovskej prírody, že hlboké pocity, čo prežívame, sú súčasťou vesmíru a majú ohromné hodnoty, ktoré nie je dobré porušovať.

J. V.: Navyše som dospel k hlbokému presvedčeniu, že s každým tvorom, bunkou, s každým atómom je potrebné zaobchádzať s úctou, pretože sú to obrovské originály. Naša planéta a vesmír sú geniálne v tom, že vôbec nič na nich nie je rovnaké. Predstavte si, že na tejto planéte nenájdete ani jednu jedinú rovnakú biologickú hodnotu. Nenájdete dve rovnaké ihličky na strome, rovnaké kvietky, neexistuje na tejto planéte nič identické, iba samé originály.

Príroda, celý vesmír, celý život nie je nijaká kópia, všetko sa rodí niekde v nesmiernych hĺbkach a malo by sa s tým zaobchádzať veľmi opatrne.

■

„Bol by som rád, keby každý človek, ale najmä deti od samého začiatku vnímania porozumeli jednej veci: Vrstva, kde existuje život, je nesmierne tenká, je

*taká malinká, že je prakticky vymedzená dnom potôčikov, dnom riek, rybníkov a výškou koruny stromov. Tam je život, a nikde inde. Sup alebo orol môžu lie-
tať dva-tri kilometre vo vzduchu, ale potom si musia niekam sadnúť. Každý ži-
vot musí na niečom sedieť, o niečo sa opierať. Opiera sa o Zem, my sa opiera-
me o svoj dom, o svoju prácu, o svoju činnosť, ale bez pevného podložia život
neexistuje. Tá tenučká vrstva má niekedy len niekoľko metrov, niekedy niekoľ-
ko desiatok metrov – keby sme študovali more, tak, samozrejme, tam ten život
má hĺbku desať kilometrov –, a je taká nesmierne zraniteľná, že si ju musíme
úzkostlivo chrániť.“*

Jedným z cieľov ochrancu vymierajúcich druhov zvierat profesora Josefa Vágnera bola nádej, že sa raz tieto vzácne druhy zvierat budú môcť vrátiť späť do svojho prirodzeného prostredia. Stalo sa. Priamo potomkovia nosorožcov bielych, ktoré vlastnoručne do Dvora Králové priviezol Josef Vágner, sa pred pár rokmi vrátili späť do svojho domova, do africkej Kene.

Josef Vágner sa toho síce nedožil, ale jeho misia sa naplnila.

Slovensko (1990 – 1999)

Púte českého prírodovedca, zoológa, lesníka a svetoznámeho ochrancu vy-
mierajúcich druhov zvierat, púte pútnika Josefa Vágnera čoraz častejšie sme-
rujú na Slovensko, ktoré miluje najúprimnejšou láskou. Pozná jeho históriu
a rozumie jej. Slováci sa mu odvdávajú rovnakou mierou v duchu starodáv-
nych človečenských zvyklostí: Ak prichádzaš v mieri a priateľstve, si naším
hostom, zasadni za vrchstôl, náš chlieb je aj tvojím chlebom, naše víno tvo-
jím vínom...

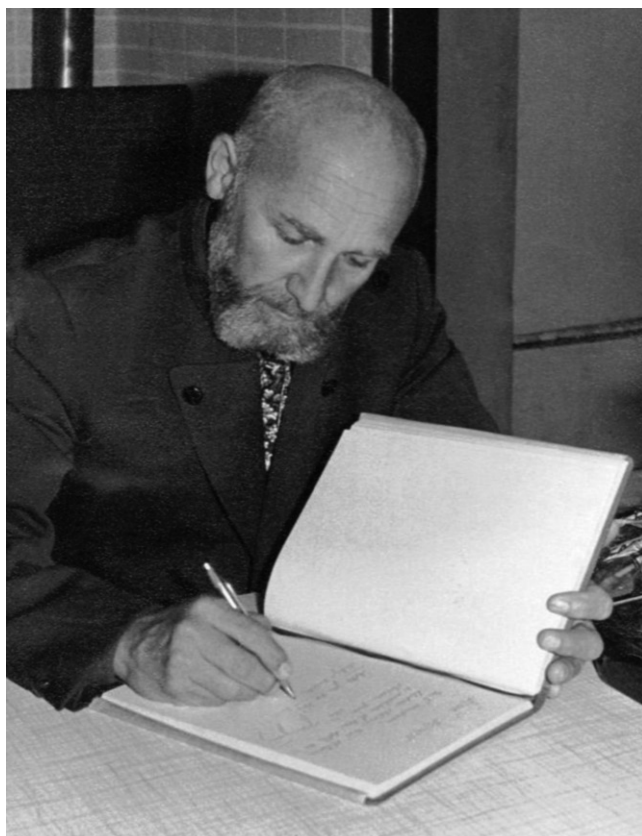
Vianočné stretnutie s osobnosťami Slovenska pre Slovenský rozhlas (1995)

(Vincent Šikula, Štefan Moravčík, Martin Ľapák, Juraj Sarvaš, Viktor Kle-
mon, Ondrej Lenárd, Viliam Fischer, Ladislav Švihel, Klaudius Viceník a Jo-
sef Vágner)

JOSEF VÁGNER: Cítim v tejto spoločnosti čosi obrovské. Ste významní ľu-
dia a ste nesmierne skromní. Pokorní...

Slováci. Kto sú Slováci?! Za štrnásť rokov ťažkej práce v trópoch som sa čas-
to stretával so Slovákami. Až na malé výnimky to boli všetko vynikajúci ľudia,

ktorí boli jednoznačne úspešní. A prečo je to tak? Slováci majú v sebe nezdolateľnú železnú vôľu. Prešli ste nesmierne ťažkým životom a to vo vás geneticky zostalo. Napriek tomu, že ste prežili strašné obdobia, ktoré netrvali niekoľko rokov, ale celé stáročia, ste nezlomní a nezničiteľní. Inak to nejde!

A teraz si spomeňte na obdobie dvadsiatich rokov. Na čas obrovskej krízy. Na vojnu a obdobie po vojne. Koľko Slovákov odišlo, aký to bol obrovský genetický odliv, a napriek tomu prvky geniality, húževnatosti, nezlomnosti a pracovitosti tu zostali. Na tom treba stavať.

Nepoznám lepší národ, ako ste vy. Vás držali nad vodou vaše povesti, rozprávky, viera, prenádherne pesničky. Aj naša babička pochádzala od Púchova. Bola to najskvelejšia svokra na svete, úžasná, bol to klenot. Starala sa nám o deti a v náručí ich nosila tak, aby mali hlavičku na jej srdci... A pritom im

spievala tie krásne slovenské piesne, a v tých našich deťoch to zostalo! Mám syna, výborného muzikanta, ďalší je skvelý umelecký kováč, Zdeněk pracuje v Afrike, tvrdo tam žije, Janička i Lenka sú vynikajúce odborníčky a dobré dcéry, a to všetko aj preto, že sme mali túto babičku...

LUBA ŠAJDOVÁ: Pán Vágner, keď takto hovoríte, mnohí vás upodozrievajú, že len plníte moju vôľu, že to nie je váš názor, iba chcete Slovákom polichotiť...

J. V.: Človek, ktorý videl kus sveta, má určitý prehľad a vzdelanie, musí hovoriť o vlastnom vnútornom presvedčení a neupravovať svoje myšlienky a názory podľa toho, ako sa to komu páči alebo nepáči. Inak sa nedopracujeme k podstate veci. A to pochopenie, aby národ žil po svojom, to má oveľa väčšiu cenu než „vepřový, knedlík a zelí“. Myslím si však, že sme natoľko historicky uvedomelí, že sme schopní vzájomne si porozumieť a pochopiť sa, že nám prospeje iba nezištná, úprimná, otvorená, seriózna vzájomná spolupráca a pomoc.

Česi a Slováci majú ohromné šťastie. Žijú v krajinách, ktoré patria do spoločenstva 24 percent ľudí, ktorí spotrebávajú vyše 70 percent bohatstva a energie tejto planéty. My žijeme vo veľmi bohatých štátoch a v obrovskom prepychu.

Poznám milióny, videl som státisíce absolútne beznádejne trpiacich ľudí, ktorí nemali ani kúsok rastliny, nemali jablčko ani pomaranč alebo banán, nemali nič.

To znamená, čím sme bohatší, tým by sme mali byť ohľadupľnejší a múdrejší.

Oslavy 150. výročia vzniku Slovenských pohľadov (1996)

Na stránkach Slovenských pohľadov prepukali prudké polemiky. Napríklad s českým profesorom Chaloupeckým. Bolo potrebné s chladnou hlavou vyvracať výroky o „akejsi bastardnej kultúre“ Slovákov, o slovenčine ako o „niečom, čo sa za zvláštny jazyk vydáva“ a o presvedčení českého profesora, že Slováci „sami nikdy nestačia na to, aby boli kultúrnym národom“...

To je minulosť. Ale skutočne len minulosť?!

Našťastie sa z Čiech ozýval aj veľký priateľ Slovákov Adolf Heyduk. Vtedajší pohľad a pohľadenie z Čiech prichádza od profesora Josefa Vágnera. Pre pokračujúce zdravotné ťažkosti sa pán Vágner ozval písomne:

„Mám pred sebou súčasné Slovenské pohľady. Sú citlivé, príjemné a dýcha

z nich slobodné Slovensko. Slovenské pohľady začali vychádzať v čase hlbokej poroby slovenského národa. V čase, keď okolité krajiny neverili v budúcnosť a budúcu existenciu Slovákov, Štúr, Hurban, Hodža a mnoho ďalších pevne verili, že nie je sila, že neexistuje také veľké príkorie a útlak, ktoré by dokázali vymazať Slovákov z mapy Európy. Jednoducho povedané, slovenský národ vydržal všetko, čo si len možno predstaviť pod pojmom nesloboda, národný útlak a otroctvo. Pre mňa je úžasné, že som Slovákov už dávno, ale naozaj dávno pochopil, a preto sa pokúsím z hľadiska stopäťdesiatročného odkazu časopisu Slovenské pohľady porozumieť slovenskému národu dnes, práve teraz.

Som šťastný, že ste vy, srdeční Slováci, slobodní a máte slovenský štát. To je totiž vyvrcholením priania, ktoré stálo na začiatku Slovenských národných novín. Je to najviac a je to všetko.

Ja, váš sused, si z celého srdca želám, aby ste boli spokojní a šťastní. Obdivujem vás. Nezlomne verím vo vašu obrovskú národnú silu. Ste schopní, pracovití a múdri. V dobrom vám závidím vašu národnú hrdosť a vieru v seba. K vašej povahe a slovenskému temperamentu sa nehodí malomyselnosť a nevieru v šťastnú budúcnosť. Prosím, nedajte sa ničím a nikým otráviť. Vaša Zem je nádherná, patrí vám a vy patríte svojej Zemi. Som šťastný, že sa môžem považovať za vášho priateľa. Uisťujem vás, že úprimných priateľov, ktorí vás milujú a vážia si vás, máte mnoho.“

A reakcia prítomných strohých vedcov, sarkastických literárnych kritikov, ironických novinárov a uštipačných básnikov?

Slzy. Zakrývané, potláčané i zjavné.

Možno to „smrdí“ sentimentom, ale bolo to tak.

■

Pri príležitosti 4. výročia vzniku Slovenskej republiky prijal Josef Vágner od ministra kultúry SR Poctu Bjørnstjerneho Bjørnsona za objektívny postoj pri vysvetľovaní otázok česko-slovenských vzťahov v Českej republike i vo svete.

6. máj roku 2000

Odchod Josefa Vágnera do večnosti

Deň, ktorý nenastal – noc, ktorá sa neskončila...

Sánjasín si natiahol na nohy obuv, v ktorej čoraz citlivejšie vnímal svoju Zem (bude to asi tým, že ku koncu prichádzame všetci bosí), zahalil sa do bie-

lej plachty ako do najvzácnejšieho pláštá a jeho éterická bytosť sa pozvoľne rozplynula.

Celkom tak, ako napísal: „Odchádzam do bezdomova svojho vnútorného ja...“

Nastalo ticho.

Ticho ako v Tanzánii na poludnie, keď sa od horúčavy chveje vzduch.

Ohlušujúce ticho.

V nemom príkaze mlčali zaskočené zvieratá, ktorým sa tak často zdôveroval, a mlčali aj ľudia, ktorých tak miloval...

„Všetko je tak, ako má byť!“ hovorievali ste často.

Prijímam!

A preto Vám píšem tak ako predtým. Čo na tom, že ste zmenili adresu. Viem, že tam, kde ste, „jelene nosia zlaté parohy a lane nádherné zlatisté svadobné šaty“. Rozprávali ste mi o tom, keď ste trpeli. Nebolo to pre bolesti, ktoré Vás kvárilí nepretržite niekoľko rokov a ktoré ste tak odhodlane a statočne tajili pred blízkymi. Nebolo to ani kvôli zvieratám, ktoré Vám uštedrili nejednu ranu. Raz Vám prerazili niekoľko rebier, inokedy vyhodili ruku z kĺbu alebo Vás nabrali na rohy. Všetky tie pozornosti ste brali ako ich sväté právo na obranu a vinu ste pripisovali sebe. Netrápili ste sa dokonca ani nad tým, ak Vám ľudia bezdôvodne ublížili. Usilovali ste sa ich pochopiť alebo jednoducho na to zabudnúť. Ak ste trpeli, tak kvôli ľuďom, ktorí ubližovali Vaším milovaným zvieratám. Veď nielen ja si pamätám, ako Vám v Safari kruto „popravili“ päťdesiatjeden žiráf.

Dôvod?! Pýcha, spupnosť, hlúposť, závišť a nenávišť – vlastnosti, ktorými živočíšny druh – nazývaný paradoxne Homo sapiens – oplýva. Všetko vyjadrené diabolským výkrikom: *Dostať Vágnera na kolená!*

Bolelo to, a ako veľmi! Aj Vás to poznačilo, ale oni nemohli vedieť, že Vás dostať na kolená nemožno! Vy ste sa totiž už vtedy – podľa starej pravdy, že nekonečna sa dotýkame iba ponížením – láskavo pozerali na nás z Kilimanďára.

Nemenili ste názory podľa toho, s kým ste hovorili. So spisovateľom, kardiálom i najprostejším človekom ste sa zhovárali s rovnakou úctou a pokorou.

A dvíhali ste sebavedomie Slovákom, učili ste nás prirodzene a „nahlas“ milovať našu vlasť.

To sú všetko Vaše nevymazateľné stopy v nás.

„Všetko je inak!“ Aj to ste hovorievali, v zdanlivom rozpore s prvým tvrdením. Všetko je inak a Vy, „ohrozený živočíšny druh“ Josef Vágner, ste nám odišli.

S Vami odchádzajú aj zelené pahorky africké, vysychajú jazerá, ktoré pretrvávali stáročia, hynú posledné zvieratá, ktoré za Vašej prítomnosti žili v mnohopočetných stádach; a my, Slováci, sme prišli o spriaznenú dušu, ktorá nám tak zázračne rozumela.

A čo ja?

Slovu nie je všetko dovolené, a tak aj za mňa Váš psík Bojan vyje môj bôľ na Mesiac.

■

Luba Šajdová preložila do slovenčiny Lovecké príbehy a rozprávky z Afriky – Kimuri (J. Vágner a Z. Vágner, 1997) a napísala autorskú publikáciu Dych ducha – Pútnikovi Josefovi Vágnerovi (1998).

Josef Vágner, tak ako všetci veľkí duchovia tejto Zeme, nebol však iba vážny, či dokonca morózny pán, ale bol to človek s obrovským nadhľadom a zmyslom pre humor. Presvedčme sa o tom nahliadnutím do knihy *Radžovia indických džunglí*:

Bolo už po polnoci. Baču sa prechádzal ulicami Bombaja a žiaril šťastím. Hlavná trieda bola plná ľudí. Rikše, autá, motocykle, autobusy, bicykle... Nikto sa neponáhľal. Možno nemali prečo alebo nemali kam.

Opreli sme sa o múr a pozorovali valiacu sa riekku života. Celkom blízko nás sa zastavila krava a hľadela na nás upretým pohľadom. Vzápätí prišla ďalšia, potom ešte ďalšia a potom ešte jedna. Ktovie, prečo sme sa im zapáčili. Bolo ich už pomaly celé stádo... Čierne, strakaté, hnedé, biele.

– Joe, oni sa pozerajú na teba, – uškrnul sa Baču.

– Alebo skôr na teba, – oponoval som.

– Tak to hneď zistím...

Baču sa vzdialil na niekoľko metrov. Kravy sa nepohli, nesledovali ho ani len pohľadom. Baču potom zmizol za rohom ulice, ale ani jednej z mojich spoločníc nechýbal. Terčom ich uprených pohľadov som bol ja. Začalo mi to byť nepríjemné, tým viac, že kráv pribúdalo. Urobili si tu snem a predsedajúcim som bol zrejme ja.

Baču vykukol spoza rohu a dobre sa na môj účet bavil. Aby sa mohol ku mne dostať, musel sa pretlačiť pomedzi strakuľu s odlomeným rohom a veľkú kravu s čierno-bielymi škvrnami, ktorá sem prišla prvá.

– Máš úspech, Joe, – smial sa Baču.

– Heš! Heš!

– To nepomôže, Joe. I tak urobia len to, čo sa im zachce. Vy Európania neúctivo prirovnávate ľudskú hlúposť ku kravskej. To je omyl. Krava má svoju dôstojnosť, pred nikým sa neponíži a neklakne si na kolená. Krava je najuctievanejším zvieratom v Prednej Indii. Čokoľvek z nej je zázračné, skvelé, úžasné a ničím nenahraditeľné. Päť kravských produktov – mlieko, tvaroh, maslo, moč a kravinec – patrí medzi očistné prostriedky, ktorým sa nič nevyrovná. Opláchnutie v kravskom moči považujú v Indii za blahodarný očistný kúpeľ s takým efektom, aký nemajú ani kozmetické výrobky najexkluzívnejších značiek.

– Pozri, pribudla ďalšia členka snemu, – poznamenal som.

– Joe, mali by sme už ísť...

Nereagoval som. Pozoroval som svoje nadšené obdivovateľky.

– No tak, Joe, ideme!

Baču ani nedopovedal, keď si tu jedna z kráv, tá, ktorá nás prvá poctila svojou návštevou, začala... „odľahčovať“. Asi to bola krava-vodkyňa, pretože po nej začali robiť to isté aj ostatné.

Ocitli sme sa... v „očistnom kúpeli“.

Rozhovory sú zo súkromného archívu Luby Šajdovej